

دانشگاه سبزگیان

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد

عنوان:

بررسی تفاوت‌های نسلی در نظام ارزش‌های اجتماعی

(مطالعه موردی: شهر رشت)

از:

زینب آزادیان دلسم

استاد راهنما:

دکتر محمدامین کنعانی

اسفند ۱۳۹۱

الله
محمد
الكرمين

دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه علوم اجتماعی - جامعه شناسی

عنوان:

بررسی تفاوت‌های نسلی در نظام ارزش‌های اجتماعی

(مطالعه موردی: شهر رشت)

از:

زینب آزادیان دلسم

استاد راهنما:

دکتر محمد امین کنعانی

استاد مشاور:

دکتر نادر افقی

اسفند ۱۳۹۱

تقدیم بہ:

پدرم و مادرم

آنان کہ سوختشان ساختن من شد

کہ هرچه دارم از آنان و تقدیم بہ آنهاست...

پاسکزاری:

بدین وسیله کمال قدردانی و تشکر خود را نسبت به استاد ارجمند جناب آقای دکتر محمد امین کنعانی که انجام این پایان نامه بدون راهنمایی و تشویق ایشان ممکن نبود ابراز نموده و از ایشان به خاطر زحماتی که در طول انجام این پایان نامه متحمل شدند پاسکزاری می‌نمایم.

و همچنین از مساعدت و هم‌فکری جناب آقای دکتر نادر اقصی که بدون ایشان انجام این مهم برای اینجانب میسر نبود کمال قدردانی را دارم.

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

فصل اول (کلیات تحقیق)

مقدمه:	۲
بیان مسئله	۴
اهمیت و ضرورت تحقیق	۵
اهداف تحقیق	۶

فصل دوم (مبانی نظری و تجربی تحقیق)

مقدمه	۸
پیشینه	۹
ادبیات نظری	۲۳
نظریه ی ساختاری - تاریخی مانهایم	۲۳
رهیافت تضاد نسلی بوردیو	۲۷
نظریه تعارض سنت و تجدد گیدنز	۳۰
نظریه ذهنیت نسلی بالس	۳۱
تئوری تطور فرهنگی مید	۳۴
نظریه نظام ارزشی روکیچ	۳۶
نظریه ساختار ارزشی شوارتز	۳۸
نظریه تحول ارزشی اینگلههارت	۴۱
مدل نظری	۴۸
فرضیات	۵۳
تعاریف مفهومی	۵۳
ارزش	۵۳

۵۴.....	ارزش اجتماعی ..
۵۵.....	مفهوم نسل.....
۵۶.....	شکاف نسلی
۵۶.....	تفاوت نسلی.....
۵۶.....	جوان

فصل سوم(روش شناسی تحقیق)

۵۸.....	روش تحقیق
۵۸.....	جامعه آماری و نمونه‌گیری
۵۸.....	حجم نمونه.....
۵۹.....	شیوه نمونه‌گیری
۶۰.....	آماره‌های مورد استفاده.....
۶۰.....	تعریف مفهومی متغیرها
۶۰.....	مفهوم ارزش
۶۰.....	نسل
۶۱.....	تعریف عملیاتی ارزش
۶۲.....	مفهوم عملیاتی نسل
۶۴.....	تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای زمینه‌ای(متغیرهای مستقل).....
۶۵.....	تعریف مفهومی و گویه‌های سازه‌ای مستقل
۶۶.....	اعتبار و پایایی

فصل چهارم(یافته های تحقیق)

۶۹.....	مقدمه.....
۶۹.....	نتایج توصیفی.....
۸۳.....	آزمون نرمال بودن متغیر هدف پژوهش

۸۴.....	بررسی الویت‌های ارزشی بر اساس خروجی داده‌ها.....
۹۸.....	رگرسیون چندگانه عوامل مرتبط بر جهت‌گیری ارزش‌های مادی و فرامادی.....
۱۰۴.....	دیاگرام عوامل مؤثر بر ارزش‌های مادی و فرامادی.....

فصل پنجم (نتیجه گیری)

۱۱۳.....	نتیجه گیری.....
۱۲۴.....	پیشنهادها.....
۱۲۴.....	راهکارها.....
۱۲۵.....	منابع فارسی.....
۱۲۹.....	منابع لاتین.....

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۳۶.....	جدول ۲-۱: مقیاس ارزش‌های غایی و ابزاری در نظریه روکیچ.....
۴۰.....	جدول ۲-۲: ارزش‌های اجتماعی ده‌گانه شوارتز.....
۵۰.....	جدول ۲-۳: جمع‌بندی مباحث مربوط به نظریات و رویکردهای مطرح شده در ادبیات پژوهش.....
۶۴.....	جدول ۳-۱: تفکیک نسل‌ها از یکدیگر.....
۶۶.....	جدول ۳-۲: گویه‌های ارزش‌ها.....
۶۷.....	جدول ۳-۳: آلفای شاخص‌های ارزش‌ها.....
۷۰.....	جدول ۴-۱-۱-۱: توزیع رابطه بین سن و تفکیک نسل بر اساس مهمترین وقایع تاریخی.....
۷۱.....	جدول ۴-۱-۱-۲: توزیع رابطه بین سن و تفکیک نسل بر اساس مصرف‌رسانه.....
۷۲.....	جدول ۴-۱-۱-۳: توزیع فراوانی مصرف رسانه‌ای بر اساس گروه سنی.....
۷۳.....	جدول ۴-۱-۱-۴: توزیع گروه سنی بر حسب وقایع تاریخی.....
۷۴.....	جدول ۴-۱-۱-۵: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن.....
۷۴.....	جدول ۴-۱-۲: توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس جنسیت.....
۷۵.....	جدول ۴-۱-۳: توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس تحصیلات.....
۷۶.....	جدول ۴-۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس وضعیت تأهل.....
۷۶.....	جدول ۴-۱-۵: توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس وضع فعالیت.....
۷۷.....	جدول ۴-۱-۶: میزان توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان درآمد.....
۷۷.....	جدول ۴-۱-۷: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان هزینه‌ی خانوار.....
۷۸.....	جدول ۴-۱-۸: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب محل تولد.....
۷۸.....	جدول ۴-۱-۹: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب منطقه سکونت.....
۸۰.....	جدول ۴-۱-۱۰: توزیع نسبی جمعیت بر حسب ویژگی پاسخگویان.....
۸۱.....	جدول ۴-۱-۱۱-۱: توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس مهمترین وقایع تاریخی دوران جوانیشان.....
۸۱.....	جدول ۴-۱-۱۱-۲: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وسایل ارتباطی همگانی در دوران زندگیشان.....
۸۲.....	جدول ۴-۱-۱۱-۳: توزیع فراوانی تقسیم‌بندی نسلی پاسخگویان بر حسب مهمترین وسایل ارتباط جمعی.....

- جدول ۴-۱۱-۱: توزیع فراوانی تقسیم‌بندی نسلی پاسخگویان بر حسب مهترین وقایع تاریخی ۸۲
- جدول ۴-۲-۱: آزمون نرمال یک نمونه‌ای K-S مربوط به متغیراعتماد اجتماعی ۸۳
- جدول ۴-۳-۱-۱: مقایسه میانگین ارزشهای مادی و فرامادی بر حسب جنسیت ۸۵
- جدول ۴-۳-۱-۲: مقایسه ارزشهای فرامادی بر حسب جنسیت ۸۶
- جدول ۴-۳-۱-۳: مقایسه ارزشهای مادی بر حسب جنسیت ۸۷
- جدول ۴-۳-۲: مقایسه میانگین ارزشهای مادی و فرامادی بر حسب سن ۸۸
- جدول ۴-۳-۳: مقایسه میانگین ارزشهای مادی و فرامادی بر حسب تحصیلات ۹۰
- جدول ۴-۳-۴: مقایسه میانگین ارزشها (مادی و فرامادی) بر حسب وضعیت تأهل ۹۱
- جدول ۴-۳-۵: مقایسه میانگین ارزشهای مادی و فراوانی بر حسب وضع فعالیت ۹۲
- جدول ۴-۳-۷: مقایسه میانگین ارزشهای مادی و فرامادی بر حسب هزینه‌ی خانوار ۹۳
- جدول ۴-۳-۸: مقایسه میانگین ارزشهای مادی و فرامادی بر حسب محل تولد ۹۴
- جدول ۴-۳-۹: مقایسه میانگین ارزشهای مادی و فرامادی بر حسب منطقه سکونت ۹۵
- جدول ۴-۳-۱۰: همبستگی بین نظام مطالبات آموزشی با ارزشهای مادی و فرامادی ۹۶
- جدول ۴-۳-۱۱: همبستگی بین مهترین وقایع تاریخی و رسانهای با ارزشهای مادی و فرامادی ۹۷
- جدول ۴-۳-۱۲: همبستگی بین نگرش به رسانه با ارزشهای مادی و فرامادی ۹۸
- جدول ۴-۳-۱۳-۱: خلاصه مدل در خروجی رگرسیون چندگانه (ارزشهای فرامادی) ۹۹
- جدول ۴-۳-۱۳-۲: تحلیل واریانس در خروجی تحلیل رگرسیون چندگانه (ارزش فرامادی) ۱۰۰
- جدول ۴-۳-۱۳-۳: ضرایب رگرسیون در خروجی تحلیل رگرسیون چندگانه (ارزشهای فرامادی) ۱۰۰
- جدول ۴-۳-۱۳-۴: خلاصه مدل در خروجی رگرسیون چندگانه (ارزشهای فرامادی) ۱۰۱
- جدول ۴-۳-۱۳-۵: تحلیل واریانس در خروجی تحلیل رگرسیون چندگانه (ارزش مادی) ۱۰۲
- جدول ۴-۳-۱۳-۶: جدول ضرایب رگرسیون در خروجی تحلیل رگرسیون چندگانه (ارزشهای مادی) ۱۰۳
- جدول ۴-۳-۱۴-۱-۱: خلاصه مدل در خروجی رگرسیون چندگانه (ارزشهای مادی) ۱۰۴
- جدول ۴-۳-۱۴-۱-۲: ضرایب رگرسیون در خروجی تحلیل رگرسیون چندگانه (ارزشهای مادی) ۱۰۵
- جدول ۴-۳-۱۴-۱-۳: ضرایب رگرسیون در خروجی تحلیل رگرسیون چندگانه (ارزشهای مادی) ۱۰۶
- جدول ۴-۳-۱۴-۱-۴: ضرایب رگرسیون در خروجی تحلیل رگرسیون چندگانه (ارزشهای مادی) ۱۰۶

جدول ۴-۳-۱۴-۲-۱: خلاصه مدل در خروجی رگرسیون چندگانه (ارزشهای فرامادی) ۱۰۷

جدول ۴-۳-۱۴-۲-۲: ضرایب رگرسیون در خروجی تحلیل رگرسیون چندگانه (ارزشهای فرامادی) ۱۰۸

جدول ۴-۳-۱۴-۲-۳: ضرایب رگرسیون در خروجی تحلیل رگرسیون چندگانه (ارزشهای فرامادی) ۱۰۹

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۳۷.....	شکل ۱-۲: عناصر اساسی نظام باورهای کلی و اهمیت هرکدام از حیث دوری و نزدیکی به مرکز نظام
۵۱.....	شکل ۲-۲: مدل تحلیلی تحقیق
۸۴.....	شکل ۲-۲-۴: آزمون نرمال Q-Q PLOT شاخص اعتماد اجتماعی
۱۱۰.....	شکل ۱-۳-۴: مدل تحلیل مسیر ارزشهای فرامادی
۱۱۱.....	شکل ۲-۳-۴: مدل تحلیل مسیر ارزشهای مادی

عنوان: بررسی تفاوت‌های نسلی در نظام ارزش‌های اجتماعی (مطالعه موردی: شهر رشت)

دانشجو: زینب آزادیان دلسم

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی تفاوت در الویت‌های ارزشی (مادی و فرامادی) در میان نسل‌ها و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری این تفاوت‌ها می‌باشد. در این پژوهش از چارچوب نظری استفاده گردیده است که محور آن در زمینه تفاوت‌های ارزشی نظریه رونالد اینگلهارت و در زمینه تفاوت‌های نسلی نظریه ساختاری - تاریخی کارل مانهایم و نظام مطالبات آموزشی پیر بوردیو است.

این پژوهش با استفاده از روش پیمایشی انجام گرفته است. برای اندازه‌گیری حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. حجم نمونه‌ی حاصل ۳۰۰ نفر از ساکنان شهر رشت (۱۵۰ نفر مرد و ۱۵۰ نفر زن) بوده است. شیوه‌ی نمونه‌گیری در تحقیق حاضر از نوع نمونه‌گیری چند مرحله‌ای بوده و نمونه‌ها به تناسب از سه منطقه (مرغه، متوسط و پایین شهر) انتخاب گردیده‌اند. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده از آزمون‌های آماری مختلفی چون تی تست، آنالیز واریانس، رگرسیون چندگانه و ... استفاده شده است.

نتایج به دست آمده نشان می‌دهند که با تغییر نسل از نسل‌های جوان‌تر به نسل‌های مسن‌تر گرایش‌های ارزشی در دو بعد ارزش‌های دینی و سنت‌گرایی افزایش و در دو بعد ارزشی برابری جنسیتی و لذت‌گرایی دنیوی روند کاهشی پیدا می‌کنند. علاوه بر این احساس آزادی، احساس امنیت سیاسی، اعتماد اجتماعی و ملی‌گرایی در نسل‌های مسن‌تر بیشتر از نسل‌های جوان‌تر است. همچنین، نسل‌های جوان‌تر نسبت به نسل‌های مسن‌تر اهمیت بیشتری به مسائل اقتصادی می‌دهند. در مجموع نمره مادی‌گرایی جوانان بالاتر از نمره مادی‌گرایی نسل‌های مسن‌تر است که با یافته‌های اینگلهارت در جوامع پیشرفته غربی متفاوت است. این امر می‌تواند بیانگر چندین مسئله در ارتباط با نظریه اینگلهارت باشد و نشان می‌دهد که اثرات دوره‌ای و همچنین اثرات کمیابی در دوره حاضر و برخی فشارهای اقتصادی بر روی جوانان آنها را به سوی مادی‌گرایی بیشتر کشانده است.

واژگان کلیدی: نسل، ارزش، ارزش‌های مادی، ارزش‌های فرامادی

Title: Exploring the generational differences in the system of social values
(A case study: Rasht)

Student: Zeinab Azadian Dalasm

Abstracts

The main objective of the present research is to investigate the value priorities (material and post-material) among different generations of males and females and also to analyze the main factors affecting these differences. Theoretical framework of the research is based on the theory of value differences of Ronald Inglehart, structural – historical view of Karl Mannheim and Pierre Bourdieu's view on educational claims.

This study has conducted by using survey method. Cochran formula has been used to calculate adequate sample size. The total sample size which used in the survey has been ۳۰۰ Rasht residents (۱۵۰ males and ۱۵۰ females). A multistep sampling method has been used in the study and samples have been selected from three areas (uptown, midtown and downtown). The collected data analyzed by different statistical tests such as t-test , ANOVA test, multi regression, etc.

The results revealed that along with generational change from younger to older generations, value priorities increase in religious values and traditionalism and decrease in gender equality and secular hedonism. In addition, freedom feeling, political security feeling, social trust and nationalism in older generations are more than younger generations. Mean while, younger generations in comparison to older generations emphasis more on economic issues. Totally, the younger generation scores in materialism are higher than older generation scores. These findings are different from the findings of Inglehart in western developed societies. This could introduce several issues related to Inglehart's theory and shows that the periodic effects and scarcity effects in present days in Iran and some economic pressures on the youth have forced them towards materialism.

Keywords : generation, value, material values, post-material values.

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه:

استمرار یک جامعه به وسیله فرایند جامعه‌پذیری که سنت اجتماعی نسل‌های پیشین را به نسل‌های جدید انتقال می‌دهد تأمین می‌شود، لیکن جامعه‌پذیری هرگز کامل نیست یعنی نسل‌های جدید هرگز زندگی اجتماعی پیشینیان خود را دقیقاً تکرار نمی‌کنند بلکه این تکرار همواره با انتقاد و رد برخی از جنبه‌های سنتی و یا نوآوری همراه است. در زمان ما این خصایص به علت تغییرات عمومی که بر محیط اثر می‌گذارد و به سبب تنوع فراوان هنجارها و ارزش‌ها که به نسل جدید امکان می‌دهد که تا حدی بین راه‌های مختلف زندگی به انتخاب بپردازد و یا عناصر گوناگون فرهنگ را از نو در انگاره‌های جدید ترکیب کند بارزتر می‌گردند (باتمور، ۱۳۸۵: ۳۴۲).

در حقیقت، ارزش‌ها در هر جامعه‌ای همواره به صورت نظامی، سازماندهی می‌شوند که در آن براساس میزان اهمیتی که مردم هر یک از جوامع برای ارزش‌های متفاوت قائل‌اند نوعی حالت سلسله‌مراتبی میان ارزش‌های گوناگون ایجاد می‌شود که این خود یکی از ویژگی‌های مهم ارزش‌هاست. اهمیت این ویژگی در ارتباط با تحولات اجتماعی آشکار می‌شود زیرا برای درک این گونه تحولات، فهم تغییرات فرهنگی امری ضروری به نظر می‌رسد و با توجه به جایگاه ارزش‌ها در فرهنگ جوامع، بدون مطالعه تغییرات ارزشی قادر به استنباط درستی از تغییرات در عرصه فرهنگ نخواهیم بود.

یکی از شایع‌ترین و مهم‌ترین تغییرات در حوزه ارزش‌ها، تغییر در سلسله‌مراتب ارزشی در نسل‌های مختلف در جامعه است. این تغییرات به گونه‌ای عمل می‌نمایند که ارزش‌های متحول، گرایش به آن دارند که به ارزش‌های مسلط تبدیل شوند و این خود می‌تواند شاخصی برای بروز تحول اجتماعی به شمار آید. همچنان که اینگلههارت درباره دگرگونی ارزش‌ها در جوامع پیشرفته صنعتی می‌نویسد:

"فراگرد دگرگونی ارزش‌ها در میان نسل‌ها به تدریج به سیاست و هنجارهای فرهنگی جوامع پیشرفته صنعتی انتقال می‌یابد. تحول از الویت‌های ارزشی مادی به فرا مادی، مسائل سیاسی جدیدی را به مرکز صحنه آورده و نیروی محرکه‌ی اصلی بسیاری از جنبش‌ها شده است. از این گذشته به نظر می‌رسد خیزش فرامادی‌گری به تنهایی یک جنبه از فراگرد گسترده دگرگونی فرهنگی می‌باشد که به‌گرایش‌های مذهبی، نقش‌های جنسیتی، هنجارهای جنسی و هنجارهای فرهنگی جوامع غرب شکل نوینی بخشیده است" (اینگلههارت ۱۳۷۳: ۷۳).

اینگلههارت معتقد است؛ تغییر ارزشی روندی است که از نسلی به نسل دیگر رخ می‌دهد و اشاعه‌ی رسانه‌های جمعی منجر به تغییر ارزش‌ها شده است؛ به‌طوری که در عصر کنونی، جهانی شدن ارتباطات و رسانه‌ها بر شکاف ارزش‌های نسلی تأثیر گذاشته است. یکی از دستاوردهای عصر ارتباطات، ظهور رایانه‌های عظیم و پدیده‌هایی همچون اینترنت و ماهواره است. ماهیت این پدیده برای نسل جوان جذاب و فوق‌العاده است در حالی که نسل بالغ را چندان برنمی‌انگیزد، زیرا آنان بیش از مجذوب شدن احساس نگرانی می‌کنند، نگرانی از پیامدهای نامطلوب، زبان‌بار و ضدفرهنگی این پدیده‌ها نگرانی بی‌موردی نیست؛ چرا که

فرجام کار جذب شدن نسل جوان و ارتباط برقرار کردن با این عوامل است. مسائلی چون تهیه، خرید، به کارگیری و نحوه استفاده از این پدیده‌ها نیز موجب بروز مشکلاتی در ارتباط عاطفی، روحی و فکری دو نسل در محیط خانواده می‌شود و در مواردی نیز منجر به برخوردها و اصطکاک‌های ناخواسته‌ای میان آنها می‌شود. این امر موجب می‌شود که نسل جوان جذب فن‌آوری پیشرفته‌ی ارتباطات می‌شود و نسل بالغ از آن فاصله می‌گیرد و به مرور زمان منجر به جدایی نسل‌ها و ارزش‌های آنان از یکدیگر خواهد شد. از این رو تعیین سلسله مراتب ارزش‌ها در جوامع گوناگون امروزی مسئله‌ای است که همواره باید مورد بررسی دقیق قرار گیرد. موضوع مورد بررسی در این پژوهش، بحث درباره ارزش و سلسله مراتب الویت‌های ارزشی در میان نسل‌های مختلف می‌باشد که در این پژوهش نسل‌ها به تفکیک ابژه‌ها و تجربیات تاریخی و فرهنگی هر دوره‌ای و بر اساس مصرف رسانه‌ای شان تقسیم بندی شدند. در این تحقیق ضمن استفاده از نظریه‌ی تغییر ارزشی اینگلهارت به عنوان چارچوب نظری اصلی پژوهش، نظریه‌ی نظام مطالباتی بوردیو و همچنین از نظریه ساختاری-تاریخی کارل مانهایم در زمینه‌ی مفهوم نسلی و تقسیم‌بندی آن به عنوان نظریات تکمیل کننده‌ی چارچوب نظری استفاده شده است. به عقیده اینگلهارت کسانی که از لحاظ اقتصادی و جانی احساس رضایت و امنیت می‌کنند ممکن است به ارزش‌های فرامادی بیشتری الویت را بدهند. در مقابل کسانی که در اوضاع امنیت اقتصادی و جانی احساس عدم رضایت و امنیت می‌کنند ممکن است به ارزش‌های مادی بیشتری اهمیت را بدهند.

این تحقیق که بر مبنای شناخت تفاوت‌های نسلی در نظام ارزش‌های اجتماعی (ارزش‌های مادی و فرامادی) در بین نسل‌های مختلف (نسل اول: نسل اصلاحات ارضی، کودتای ۲۸ مرداد، بنیانگذاران انقلاب و نسل رادیو، نسل دوم: نسل تلویزیون، نسل - جنگ و انقلاب، نسل سوم: نسل ماهواره و نسل چهارم: نسل اینترنت و به اصطلاح نسل دیجیتال و مجازی و انتخابات ۸۸) در شهر رشت و و الویت‌های ارزشی هر یک از نسل‌ها انجام پذیرفته است که مشتمل بر پنج فصل می‌باشد: فصل اول، کلیات تحقیق است که شامل: مقدمه، بیان مسئله، ضرورت و اهمیت تحقیق و اهداف تحقیق است. فصل دوم به بررسی ادبیات نظری تحقیق پرداخته شده است و همچنین مروری بر تحقیقات انجام شده در خارج و داخل و سپس مفهوم شناسی نسل، تفاوت نسلی، شکاف نسلی و مفهوم ارزش ارائه گردید. فصل سوم مشتمل بر روش‌شناسی تحقیق است که در ابتدای آن شکل‌بندی فرضیات و تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها و در ادامه روش تحقیق و گردآوری داده‌ها، جامعه‌آماری و نمونه‌ی تحقیق، شیوه نمونه‌گیری، اعتبار و پایایی، تکنیک آنالیز داده‌ها و رگرسیون‌های چند گانه و دیاگرام علی متغیرهای وابسته توضیح داده شده است. فصل چهارم، یافته‌های تحقیق، توصیف نتایج و تحلیل متغیرها آورده شده و در نهایت در فصل پنجم نتیجه‌گیری صورت گرفته و پیشنهادها و راهکارهایی در این زمینه ارائه گردیده است.

بیان مسئله:

کاهش روز افزون تأثیر سنت، میراث و اقتدار جامعه‌ی بزرگسالی بر نسل‌های جوان‌تر در اثر افزایش آگاهی، مهارت و توانایی نسل جدید در مواجهه با زندگی و جهان مدرن در مقابل ناتوانی و عدم مهارت نسل‌های سالمند و ناکارآمدی نهادهای سنتی نظیر خانواده، نظام آموزشی و نهادهای فرهنگی دیگر در انطباق خود با تحولات پرشتاب و پیچیده‌ی عصر جدید از وجوه مهم تغییر موقعیت نسل‌های جوان معاصر به شمار می‌روند (توکل و قاضی‌نژاد، ۱۳۸۵: ۹۶، ۹۷). شکاف و بطور کلی اختلاف نسلی یکی از مصادیق و توابع گذار از صورت سنتی به شکل مدرن است. باور اصلی در این خصوص آن است که فرهنگ نوین جامعه در تعارض با فرهنگ غالب بزرگان جامعه قرار گرفته و یا با آن فاصله‌ای قابل تامل می‌یابد. معمولاً جوامع در حال گذار و یا جوامعی که با تحولات سریع اجتماعی و تقابلات سیاسی-اجتماعی مواجه می‌گردند، بیشتر مستعد پدیداری شکاف در میان نسل‌ها خود می‌گردند و این قاعده‌ی عام در مورد کشور ایران که مصداق بارزی از یک جامعه‌ی در حال عبور از مظاهر سنت به اشکال مدرن است و در این گذار تاریخی با حوادث و مسائل گوناگون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی روبرو بوده و هست، مشهودتر به نظر می‌رسد. اما با وجود آنکه تغییرات اساسی در خصایص اجتماعی-اقتصادی نسل جوان این کشور میان نسل امروز و نسل تغییر بزرگ اجتماعی یعنی انقلاب، تفاوت‌های اساسی و جدی ایجاد کرده است، در دهه‌ی اخیر فضای اجتماعی-سیاسی ایران در معرض تحولات بسیار عمیقی قرار گرفته است و یکی از عوامل مؤثر بر این تحولات بار کمی جوانی یا جوانی جمعیت است (لادیه و فولادی، ۱۳۸۳: ۲۹۲).

جامعه‌ای که در حال گذار قرار می‌گیرد، استعداد و آمادگی بیشتری را برای تولید شکاف‌های اجتماعی از جمله تفاوت و شکاف نسلی دارد، اساساً مفهوم شکاف نسلی به آن دسته از تفاوت‌ها و تمایزهای نسبتاً پایداری گفته می‌شود که اغلب در جریان تقابلات سیاسی و اجتماعی بروز می‌کند. اصلیت‌ترین صورت شکاف اجتماعی در ایران به لحاظ ساختار دوگانه‌ی اجتماعی، شکاف بین سنت و مدرن است. از این نقطه نظر جامعه‌ی فعلی ایران از نظر نظام ارزش‌های فرهنگی در سه حوزه با تحولات و چالش‌های اساسی مواجه شده است. مسائلی مربوط به گذار از سنت به مدرن، وقوع انقلاب اسلامی و تحول موضع دین و روحانیت از موضع غیرحکومتی به حضور در متن حاکمیت و قدرت سیاسی. حضور و وقوع همزمان آثار تحولات در این عرصه، مسائل دوران گذار در جامعه ایران را با عمق و پیچیدگی‌های بیشتری مواجه کرده است (حاضری، ۱۳۸۰: ۴۱).

در واقع وقوع انقلاب و استقرار نظام جدید و با گذر همزمان جامعه از یک جنگ فراگیر و ۸ ساله، در شرایط دشوار اجتماعی-اقتصادی عمومی، تلاش گسترده‌ای از جانب نسل انقلاب کرده و فعال در عرصه جنگ برای محقق کردن و نهادینه‌سازی ارزش‌هایی چون دین، عدالت، استقلال، ایثار و همبستگی صورت گرفت و به شیوه‌های مختلفی نظیر القاء هنجارهای فرهنگی و اعمال انضباط و کنترل اخلاقی و اجتماعی از بالا و توسط نظام آموزشی و رسانه‌های جمعی سعی گردید تا همه به ویژه اعضای جوانتر جامعه و نسل متولد شده و پرورش یافته در فضای پس از انقلاب، حداکثر وفاداری و فداکاری را نسبت به ارزش‌های مسلط ساختار سیاسی-اجتماعی حاکم پیدا کنند و ارزش‌های نسل انقلاب را الگوی زندگی و رفتار خود قرار دهند. در حالیکه

باید توجه داشت که نسل پس از انقلاب در شرایط داخلی و نیز فضای جهانی کاملاً متفاوتی رشد کرده و تجارب دیگری، افکار و شخصیت آن‌ها را شکل داده و به تبع انتظارات و ارزش‌هایشان ناشی از شرایط جامعه‌پذیری و در راستای تجارب ویژه اجتماعی و جهانی خود آنان خواهد بود. یکی از همین تغییر و تحولات جهانی، گسترش وسایل ارتباطی که به عنوان یکی از عوامل بسیار مهم اجتماعی کردن می‌باشد که شامل؛ روزنامه‌ها، نشریات ادواری، مجلات و به ویژه تلویزیون و رسانه‌های نوین ماهواره‌ای و الکترونیکی و دیجیتالی، هر روزه مورد استفاده‌ی وسیعی از گروه‌های مختلف اجتماعی و از جمله نسل‌های کودکان، نوجوانان و جوانان قرار می‌گیرد و نگرش و عقاید آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. با توجه به نقش تأثیرگذار رسانه بر تمامی اعضای جامعه و به ویژه نسل‌های کنونی، تفاوت‌هایی در زمینه‌ی نگرش، رفتار، عقاید و... در بین نسل‌های امروزی و نسل‌های قبل بوجود آمده است. بر این اساس مساله اصلی این پژوهش بررسی تفاوت نظام ارزشی در بین نسل‌های مختلف و مقایسه‌ی الویت‌های ارزشی در بین آنان می‌باشد. و اینکه آیا میزان استفاده از رسانه‌هایی همچون ماهواره و اینترنت (وسایل ارتباطات جمعی) بر الویت‌های ارزشی نسل‌های مختلف تأثیرگذار است؟

اهمیت و ضرورت تحقیق:

وقوع انقلاب اسلامی و تغییرات ارزشی جامعه در سال‌های پس از انقلاب و همچنین گسترش رسانه‌های جمعی در سال‌های اخیر سبب آشنایی بیشتر افراد با ارزش‌ها و هنجارهای جوامع دیگر شده است. به همین جهت اگر منابع هویتی نسل‌ها در راستای تأیید و تکمیل یکدیگر قرار نگیرند و نسل‌های گذشته در بستر تحولات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی انعطاف لازم را در باز تعریف ارزش‌ها نشان ندهند، زمینه‌ی بروز تعارض‌ها افزایش می‌یابد. درائت‌های این تعارض‌ها ممکن است واکنش‌های سلب هر یک از نسل‌ها به جهت در خطر دیدن باورها، ذهنیات و ارزش‌هایشان مشاهده شود که می‌تواند زمینه‌ساز تحولات روبنایی اجتماع و سیاست در حوزه‌های فکری و اندیشه‌ای گردد. در ایران هم تحولات فرهنگی- اقتصادی مرتبط با مدرنیسم از یک سو و رخدادهای عظیم اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی همچون انقلاب، جنگ و تحولات در عرصه‌ی ارتباطات از سوی دیگر، تفاوت‌های بین نسل‌ها را چشمگیر نموده است. بنابراین آگاهی از الویت‌های ارزشی و چگونگی سلسله مراتب ارزشی نسل‌های مختلف جامعه که پایه و اساس هنجارها و کنش‌های افراد است سبب اتخاذ و اعمال سیاست‌های فرهنگی متناسب برای ایجاد و تقویت وفاق اجتماعی می‌شود. در حقیقت با مطالعه و شناخت ارزش‌های نسل‌ها می‌توان سطح اختلاف بین ارزش‌ها را تعیین کرد و متناسب با آن از میزان توافق و یا عدم توافق میان نسلی آگاه شد و از نتایج آن در برنامه‌ریزی‌های توسعه انسانی نیز سود جست. گرایش افراد در ارزش‌های متفاوت اجتماعی در واقع عاملی در جهت شناخت توانایی افراد در انجام امور مختلف از جمله: تحصیل، اشتغال و ... است.

اهداف تحقیق:

هدف کلی: بررسی شناخت گرایش و الویت‌های ارزشی در نظام ارزش‌های اجتماعی میان نسل‌های مختلف که عبارتند از: (نسل کودتای ۲۸ مرداد و اصلاحات (گرامافون و رادیو)، نسل انقلاب و جنگ (تلویزیون و ویدیو) ، نسل انتخابات دوم خرداد (ماهواره)، نسل انتخابات ۸۸ (اینترنت) می‌باشد و بررسی تفاوت‌های هر یک از نسل‌ها می‌باشد.

اهداف جزئی:

- ۱- شناسایی و توصیف ارزش‌ها و الویت‌های ارزشی در میان نسل‌ها
- ۲- مقایسه الویت‌های ارزشی در میان نسل‌ها
- ۳- تبیین عوامل مؤثر بر تفاوت‌های ارزشی در میان نسل‌ها
- ۴- تبیین تفاوت در الویت‌های ارزشی میان زنان و مردان هر یک از نسل‌ها